

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
EFFECTUADA ALS CARRERS DE BOQUER, 14/
MONTCADA, 2-2B/ PLACETA D'EN MARCÚS, 4-8/
CORDERS, 12-18, AL DISTRICTE DE CIUTAT VELLA.
(BARCELONA, BARCELONÈS).

Codi MHCB: 167/04

Dates de la intervenció: 1 al 30 de juliol de 2004

Laura Arias del Real

Octubre de 2006

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA	2
2. SITUACIÓ DEL JACIMENT	3
3. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS	4
4. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ	11
5. METODOLOGIA	12
6. DESCRIPCIÓ DEL TREBALLS REALIZATS	13
7. CONCLUSIONS	14
8. BIBLIOGRAFIA	15
ANNEXES	
REPERTORI ESTRATIGRÀFIC	19
DOCUMENTACIÓ GRÀFICA	
- Documentació fotogràfica	20
- Documentació planimètrica	26

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrers d'en Boquer, 14 / Montcada, 2-2B / Placeta d'en Marcús, 4-8 / Corders, 12-18,
UBICACIÓ	Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431523 Y: 4582111 Z: 5'12 m. s. n. m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Seguiment d'obra
DATES D'INTERVENCIÓ	22 de juny i 2 de juliol del 2004.
PROMOTOR	FECSA ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Laura Arias del Real

2. SITUACIÓ DEL JACIMENT

La present intervenció arqueològica es realitza als carrers d'en Boquer, Montcada, Placeta d'en Marcús i Corders, del districte de Ciutat Vella de Barcelona.

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

3. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

Notícies històriques

El barri de la Ribera ha estat des de l'antiguitat una zona caracteritzada per la seva proximitat al mar. En un primer moment, aquesta zona costanera estava formada per aiguamolls on hi desembocaven nombroses rieres, entre les quals destaca la de Merdançà o riera de Sant Joan, que seguia el curs aproximadament per l'actual Via Laietana i desembocava en una zona molt propera a l'església de Santa Maria del Mar.

Abans de parlar de l'època medieval, que és quan aquesta zona pren una important força, cal esmentar l'ocupació de gran part d'aquest sector en època romana. Es tractaria d'una àrea fora muralles que probablement estaria ocupada per vil·les i també formaria part de la necròpolis de la mateixa ciutat *Colonia Julia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

No és fins a finals del segle X o inicis del segle XI que es comença a ocupar de manera més estable la zona fora muralles, amb l'aparició de nous nuclis de poblament, anomenats *burgs* o *vilanoves*. Un d'aquests nuclis és el conegut amb el nom de Vilanova del Mar, el qual estaria situat a l'entorn del camí que anava des de la porta de la muralla (a l'actual plaça de l'Àngel) fins als entorns de l'església de Santa Maria de les Arenes (998), la qual durant el segle XIV (1329-1383) va patir una important reforma que la transformaria en l'actual Santa Maria del Mar.

A l'est d'aquesta àrea es troben els terrenys que la família Montcada rep, al segle XII, per la seva participació a la conquesta de Tortosa així com l'anomenada rodalia de Corbera, uns sorrals atorgats a aquesta família compresos entre el Puig de les Falzies (Llotja) i el Rec Comtal.

El citat carrer dels Montcada es va urbanitzar a partir de l'any 1418 i el 1509 es va procedir a la seva pavimentació. Mig segle abans s'havia eixamplat als dos extrems (placetes de Montcada i d'en Marcús) per permetre el gir dels passos de les processons del Diumenge de Rams i del Corpus. La seva

obertura va significar la unió del barri comercial de la Bòria amb l'antiga Vilanova del Mar.

Entre la rodalia de Corbera i el carrer dels Montcada va néixer l'actual barri de la Ribera.

Fins al segle XIV aquesta zona va creixent des del punt de vista urbanístic, econòmic i social fins a configurar-se com una unitat administrativa, anomenada el Quarter del Mar, i d'altra banda la més poblada de la ciutat. Es constitueix doncs, un barri pescador i mariner que acabarà assimilant les principals funcions portuàries i es convertirà en l'autèntic motor de la ciutat. La importància i alhora la diversitat d'oficis que es concentren en aquest barri de la ciutat, són un reflex d'aquesta activitat casi febril. Segons un fogatge de l'any 1389, el 79% de l'activitat marinera es concentra en el barri, així com també el 57% de les activitats tèxtils i de confecció de la pell i un 44% dels mercaders de la ciutat.

Més endavant, segons un fogatge de l'any 1516 es pot observar una lleugera disminució demogràfica del Quarter de Mar, tot i que encara conserva el protagonisme de la ciutat. Aquesta disminució ve donada en part per la crisi generalitzada del segle XV i també per la inutilització del primer port del segle XIV i la construcció del nou dic i les drassanes per part de Pere el Gran.

Cal destacar el gran canvi que va patir el barri a començaments del segle XVIII. Després de la Guerra de Successió, l'any 1714 i sota el regnat de Felip V, es decideix construir una fortalesa militar (La Ciutadella) a les afores de la ciutat de Barcelona, en els terrenys ocupats actualment pel parc de La Ciutadella. La seva construcció i la seva delimitació d'una zona de seguretat al seu voltant, va provocar la destrucció d'una part important del barri, concretament l'àrea situada a ponent de l'església de Santa Maria del Mar. Aquest enderroc es va realitzar entre el mes de juliol de l'any 1715 i finals de l'any 1718 i va comportar una densificació de la resta del barri, així com també un canvi definitiu del traçat del Rec Comtal pel carrer que actualment porta el seu nom.

La Ciutadella, responent al projecte de l'enginyer militar Jorge Próspero de Verboom, va ser concebuda segons el model iniciat per Vauban i imposat a

tota Europa. L'estructura del complex es basa en una planta poligonal estrellada amb flancs curvats i 5 baluards (que van ser batejats amb els noms de Rei, Reina Príncep, Don Felipe i Don Fernando). Segons Carreras Candi, el primer i segons baluard miraven cap a l'interior de la ciutat, amb la que s'hi comunicava per una porta principal. Tota la Ciutadella estava envoltada per un gran fossar i una esplanada d'uns 120 metres d'amplària que la separava de les cases més pròximes.

Moltes de les víctimes del setge de Barcelona del 1714 van ser enterrades a l'antic cementiri de l'església de Santa Maria del Mar, ja anomenat Fossar de les Moreres al segle XVI. Prèviament, el 1700, sobrevolant aquest indret, el virrei de Carles III d'Àustria hi havia construït un passadís que comunicava l'església amb el seu palau. Aquest pont junt amb les botigues bastides l'any 1799 per la Junta d'Obres de la ciutat, van romandre dempeus fins al darrer quart del s XX.

La següent reforma important la trobem a mitjans del segle XIX, moment en el que es planteja el traçat de nous carrers més amples i rectes, com és el cas del carrer Princesa. És en aquest moment que també s'enderroca la Ciutadella, deixant únicament dempeus la capella castrense, la casa del governador (actual institut, al costat de la capella), i l'antic arsenal (edifici de l'actual Parlament de Catalunya).

El 1871 l'Ajuntament de Barcelona convocà un concurs de projectes per tal de procedir a l'ordenació del parc, concurs declarat desert dues vegades , per bé que a la segona el jurat mencionà com els millors projectes presentats pel mestre d'obres Josep Fontserè i Mestres i per l'arquitecte italià Carlo Macciachini. Finalment s'encarregà al primer la realització del parc.

L'última gran obra que podem situar en aquest barri és la construcció del mercat del Born entre els anys 1873 i 1876, que respon a un projecte de l'arquitecte Josep Fontserè i Mestres.

Intervencions anteriors

Tenint en compte la notable quantitat d'excavacions arqueològiques que s'han portat a terme a l'àrea, citarem únicament aquelles que considerem més rellevants per l'interès de les restes exhumades o bé per la proximitat (tant temporal com espacial) a la intervenció efectuada.

Farem esment en primer lloc a la intervenció portada a terme a l'avinguda de Francesc Cambó (1984-1985). La intervenció va consistir en una sèrie de sondejos per tal de determinar la viabilitat o no de construir un aparcament subterrani sota l'avinguda. Concretament, es va documentar l'ocupació de la zona per una necròpolis de tombes d'inhumació durant el baix imperi, fins a una data desconeguda, però probablement anterior al segle X. A partir d'aquí, no aparegueren testimonis d'una ocupació continuada de l'àrea fins a la baixa edat mitjana, moment a partir del qual es té constància d'habitació de la zona fins a l'actualitat.¹

Durant l'any 1993, es va portar a terme un estudi històric i arqueològic a l'antic convent de Sant Agustí, en el context d'un projecte de creació d'un Centre de Formació Ocupacional de Restauració i Hosteleria. En aquesta primera intervenció es van localitzar diverses estructures del convent que van permetre reconstruir-ne parcialment la seva evolució estructural des de la creació, al segle XIV². Els anys 1994 i 1996 es va efectuar el seguiment arqueològic de la primera fase de les obres de consolidació i restauració, amb els següents resultats: durant la intervenció de 1994 es va confirmar la conservació en el subsòl de gran part de les plantes dels dos claustres, mentre que a la de 1996 es van documentar diverses estructures pertanyents a l'antic convent i una àrea d'enterraments molt densa al pati del claustre gòtic, probablement tots ells de darrerria del segle XVII o inicis del XVIII³.

Després d'una primera intervenció en què es van localitzar dos enterraments amb coberta de lloses de pedra, durant el 1997-1998 es va excavar al solar del núm. 7 del carrer del Comerç. Es documentà un total de vint tombes de l'alta edat mitjana (segles VIII-IX), diverses estructures del barri

¹ GRANADOS, 1989.

² GRANADOS, 1993.

³ BACARIA i PAGÈS, 1997.

de la Ribera (segle XIV-XVIII), nivells d'enderroc i anivellament corresponents a l'Esplanada (segles XVIII-XIX) i, finalment, restes d'edificis que confirmen la reconstrucció del barri a partir de la segona meitat del segle XIX.⁴

L'any 1998 s'intervingué altra vegada a l'antic convent de Sant Agustí, si bé en una zona molt reduïda. Es van posar al descobert estructures corresponents a reformes realitzades durant època moderna.⁵

Amb motiu d'unes feines de rebaixos i moviments de terres al carrer Fonollar, núm. 13, l'any 1998 s'hi va portar a terme una intervenció de control arqueològic. Al sud del solar es va realitzar un sondeig manual en què es documentaren diferents fases d'ocupació (un estrat i una possible sitja romana; dos murs i uns nivells medievals que amortitzaven un retall del segle XIV; i, finalment, diverses estructures modernes). En la zona del nord del solar, que ja es va trobar rebaixada, es van localitzar estructures i nivells d'època romana, inclosos un enterrament de tegulae a doble vessant i les restes d'un possible forn.⁶

La troballa d'aquest enterrament romà va generar una excavació arqueològica l'any següent. En aquesta nova intervenció es van documentar diversos moments d'ocupació d'època romana tardana (un nivell de terraplenament de la segona meitat del segle IV d. C., una necròpolis posterior a aquest terraplenament, una anivellació del terreny que amortitzava la zona com a necròpolis i un gran retall, potser per extreure argila), així com un pou baixmedieval i un nivell de terraplenament del segle XVIII.⁷

Després d'haver-hi efectuat sondejors a finals de 1997 i principis de 1998, l'any 1999 es va iniciar l'excavació del solar de l'antic mercat de Santa Caterina, motivada per les obres de remodelació de l'edifici del mercat. L'extensa intervenció arqueològica, que va proporcionar gran quantitat d'informació, va permetre establir set fases històriques bàsiques: ocupació del bronze inicial, centre productor ceràmic de l'època altimperial romana, necròpolis tardoromana, ocupació altmedieval, primeres fases d'urbanització

⁴ MARTÍN, [1997 o post.]; VILA, 1999.

⁵ FÀBREGAS, [1998 o post.]

⁶ PIERA, [1998 o posterior].

⁷ FÀBREGAS, 2002.

medieval, convent de Predicadors de Santa Caterina i, finalment, mercat de Santa Caterina.⁸

Durant l'any 2001, es va portar a terme una intervenció al núm. 5 del carrer d'en Boquer, a causa d'unes obres a la finca que comportaven rebaixos de terra. Es va documentar un mur anterior al segle XV (potser de perímetre d'una propietat) i diverses comparticions i reordinacions de la finca d'època moderna.⁹

També l'any 2001, es va realitzar una excavació arqueològica al núm. 1 bis del carrer Tiradors de Barcelona que va permetre la localització d'unes estructures pertanyents a una adoberia de mitjan segle XIX, consistents en dos grans dipòsits amb planta circular i un col·lector.¹⁰

La construcció d'un edifici d'habitatges va generar l'excavació en extensió, durant l'any 2003, del solar núm. 2-4 de la plaça de Sant Agustí Vell, en què es documentaren gran quantitat d'estructures d'entre el segle XIV i el XX. La major part de les restes corresponien a un important complex industrial, que va tenir el seu màxim moment de producció entre els segles XIV i XVI. Destaquen cinc estructures de forn diferenciades, diverses cubetes de decantació i instal·lacions hidràuliques.¹¹

Amb motiu de la rehabilitació de l'edifici, encarregada per a ubicar-hi la Fundació Subirachs, durant els anys 2003 i 2004 s'efectuà una intervenció al solar núm. 21 del carrer de la Princesa / núm. 8-12 del carrer Boquer. En el transcurs de l'excavació s'identificaren diverses estructures d'un taller de ceràmica d'entre el segle I i el IV d. C., inclòs un forn de planta circular, amb diverses amortitzacions i reformes; així mateix, es localitzaren pous i sitges d'època altmedieval i les restes de quatre edificis baixmedievals, que van ser objecte de modificacions al llarg del temps fins al segle XIX.¹²

L'any 2004, es va realitzar una excavació extensiva al solar núm. 39-41 del carrer dels Carders, on es localitzaren enterraments corresponents a una necròpolis tardoantiga, per sota d'un edifici medieval (segles XIII-XIV). Així

⁸ HUERTAS i MORER, 1999; AGUELO, HUERTAS i PUIG, 2005, pàg. 12.

⁹ FLORENSA, 2002.

¹⁰ SIMON, 2005, pàg. 126-127.

¹¹ Excavació dirigida per Josep Font i Piqueras (MIRÓ, 2005, pàg. 137).

¹² Excavació dirigida per Joan Casas i Blasi (MIRÓ, 2005, pàg. 138).

mateix, es va documentar una gran reforma entre els segles XVII i XVIII i la construcció d'estructures relacionades amb la producció, emmagatzematge i elaboració de líquids cap a la darrera del segle XVIII i principis del segle XIX.¹³

D'altra banda, durant l'any 2001¹⁴ i també durant el 2004¹⁵, es portaren a terme diverses intervencions a l'entorn del mercat de Santa Caterina i a l'avinguda Francesc Cambó (carrers d'en Giralt el Pellisser, de Colomines, de la Flor de Lliri, de Sant Jacint, de les Freixures, de Semoleres i plaça de Santa Caterina). Les restes documentades en ambdues intervencions es poden resumir en quatre grans blocs. D'època tardoromana, es va documentar part de la necròpolis establerta en aquesta zona, així com retalls, que mostraren l'existència de certa activitat agrícola a l'indret. D'època altmedieval, van aparèixer un seguit d'estructures relacionades amb la formació d'un dels ravals de la ciutat. En aquest sentit, es va registrar una zona de producció artesanal, així com àrees residencials amb grans espais dedicats a l'horta i l'agricultura. Pel que fa a època baixmedieval, es van delimitar evidències de la trama urbana a la zona. Concretament, es localitzaren les restes corresponents a dos casals gòtics. En època moderna el parcel·lari va seguir, a grans trets, la morfologia i orientació d'èpoques precedents. Sí que es va produir, no obstant això, un procés de reparcel·lació i divisió dels grans casals medievals.

¹³ Excavació dirigida per Esteve Nadal i Roma (MIRÓ, 2005, pàg. 142).

¹⁴ BORDAS i TORRES, 2006.

¹⁵ ALCUBIERRE, CAMARASA, FERRER, HINOJO, MATAS, MEDINA, PIERA, ORRI, SÁNCHEZ i SUAU, 2005.

4. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Arrel de les obres efectuades per l'empresa ESPELSA/CAYMA, per tal de fer una estesa elèctrica als carrers d'en Boquer, Montcada, Placeta d'en Marcús i Corders, i donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric, es va creure necessari fer un seguiment arqueològic amb l'objectiu de documentar les possibles restes arqueològiques que es poguessin conservar. Així doncs, l'objectiu principal de l'actuació consistia en identificar qualsevol vestigi arqueològic existent a l'indret on s'havia de dur a terme l'actuació ja que:

1. Al carrer Colomines es localitzen restes de les capelles laterals de l'església conventual dels frares predicadors (Dominics).
2. Està documentada la presència d'estructures romanes altimperials i una necròpolis tardoromana.
3. Infraestructures antigues tant del carrer Colomines com del d'en Giralt el Pellisser.
4. Es troba dins una de les zones pertanyent a l'ager de la ciutat romana.

La realització del Projecte va ser coordinada pel Museu d'Història de la Ciutat, de l'Ajuntament de Barcelona, essent Laura Arias del Real, de l'empresa Àtics, S.L., l'encarregada de la direcció tècnica.

Aquesta actuació urbanística es va dur a terme entre els dies 1 i 12 de juliol de l'any 2004.

5. METODOLOGIA

La metodologia arqueològica aplicada ha estat la basada en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (1979) i per A. Carandini (1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'"Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns del altres. Cada U.E es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic; compost per la planimetria, amb plantes i seccions que ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una sincrònica de les troballes; la documentació fotogràfica dels treballs realitzats i la recollida de material arqueològic deixant constància del seu lloc de procedència mitjançant el codi del jaciment –amb l'any- i la unitat estratigràfica a què pertany el material. A continuació, les peces preferents es dibuixen i reben un número perquè quedin individualitzades.

6. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

El dia 1 de juliol de 2004 van començar les tasques d'ampliació i reforçament de la xarxa elèctrica a partir de la canalització en rasa i instal·lació subterrània de tubs entre el número 14 del carrer d'en Boquer i el 18 de Corders. Aquesta instal·lació s'ha realitzat a partir de l'obertura d'una rasa de 85 metres.

Aquesta rasa es va obrir esglaonadament, ja que el procediment emprat era el d'obrir i tapar per trams, un cop col·locat el nou tub.

La rasa oberta tenia unes mides totals de 85 metres de llarg, una amplada de 0'40 metres i 0'70 metres de profunditat màxima, i transcorria per la vorera del carrer d'en Boquer, creuava cap al carrer Montcada i seguia per la placeta d'en Marcús i Corders.

Pel que respecta a l'estratigrafia, hem pogut documentar una primera capa, U.E. 100, composta pel paviment de rajoles de pedra i una preparació formada per formigó, amb una potència de 0'20 a 0'50 metres (fins a la cota absoluta 4'62 m.s.n.m.).

El segon nivell, U.E.: 101 té una potència desconeguda, assolint fins els 0'70 metres de fondària mínima, es tractaria d'un nivell d'aportació format per sauló barrejat amb un sediment de color marró clar i amb restes de material constructiu contemporani, fruit de l'anterior obertura del carrer per a la instal·lació d'altres serveis (fotos 8 i 9).

7. CONCLUSIONS

Arran de les obres d'ampliació i reforçament de la xarxa elèctrica als carrers d'en Boquer, Montcada, la placeta d'en Marcús i Corders realitzades per FECSA-ENDESA amb la participació d'ESPELSA/CAIMA, es va fer una rasa entre els dies 1 i 12 de juliol de l'any 2004.

La rasa, amb una llargària de 85 metres, una amplada de 0'40 m. i una fondària de 0'70 m., es va començar pel carrer d'en Boquer 14 i creuant a la cantonada va arribar fins el número 18 de Corders, seguint la línia de façana

La cata no ha pogut arribar als 0'70 m. de profunditat projectats en gran part de la seva longitud, donat que altres serveis impedièen baixar més de 0'50 metres en alguns punts.

L'actual intervenció estava dirigida a l'avaluació arqueològica del terreny i el resultat un cop realitzat el control de la rasa ha estat negatiu, no es va poder documentar cap estrat ni estructura arqueològica ja que la rasa excavada no va assolir una fondària superior a 0'70 metres i estava molt afectada en la totalitat del traçat per diferents serveis contemporanis.

La informació extreta durant altres intervencions arqueològiques dutes a terme a la mateixa zona, reflecteix la conformació d'un espai que estaria ocupat des de l'Època Romana i que aconseguirà un gran desenvolupament durant l'Edat Mitjana. Però aquest seguiment d'obra no ens aporta cap mena d'estratigrafia fiable ja que aquestes han estat molt afectades per la instal·lació de serveis contemporanis i no presenten cap mena d'estructura antiga que es pugui documentar.

Així doncs, caldrà esperar futures intervencions que aportin noves dades per poder avançar en la història d'aquesta zona i de la ciutat.

8. BIBLIOGRAFIA

- AGUELO i MAS, Jordi; HUERTAS i ARROYO, Josefa; i PUIG i VERDAGUER, Ferran. (2005). “Santa Caterina de Barcelona: assaig d’ocupació i evolució”. Quaderns d’arqueologia i història de la ciutat de Barcelona. Museu d’Història de la Ciutat, Barcelona, època II, any 2005, núm. 01: pàg. 11-43.
- ALBERCH I FUGUERAS i altres. (1999). Els barris de Barcelona. Vol I. Ciutat vella i l’Eixample. Enciclopèdia Catalana . Barcelona.
- ALCUBIERRE, D.; CAMARASA, V.; FERRER, C.; HINOJO, E.; MATAS, O.; MEDINA, E.; PIERA, J.; ORRI, E.; SÁNCHEZ, J.; i SUAU, L. (2005): Memòria de la intervenció arqueològica del projecte d’infraestructures troncal (RSU) des del carrer Carders a la central de RSU, en el Mercat de Santa Caterina, al Districte de Ciutat Vella, de Barcelona. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- ASENSI, J.M. i SAURA, C. (1985). Descobrir el medi urbà, Vol. 3: Itinerari del port, Ribera i Barceloneta. Ed. Ajuntament de Barcelona àrea de Sanitat, Salut Pública i Medi Ambient. Barcelona.
- BACARIA i MARTÚS, Albert; i PAGÈS i BUISÀN, Emília (1997): Memòria de la intervenció arqueològica a l’antic convent de Sant Agustí de Barcelona. 1994, 1996. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- BORDAS TISSIER, Anna; i TORRES GARCIA, Genard (2006): Memòria conjunta de les intervencions arqueològiques a: Ampliació de l’avinguda Cambó. Ciutat Vella, Barcelona (codi MHCB: 18/01; 02/02); Ampliació de l’avinguda Cambó/Gombau 1-3. Ciutat Vella, Barcelona (codi MHCB: 61/02). Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- CARANDINI, Andrea, (1997): Historias de la tierra. Manual de excavación arqueológica. Crítica. Barcelona.

- CASAS, Joan. (2003) Intervenció arqueològica al C/ Princesa; 21, Parroquia de Sant Cugat del Rec (Barcelona)
- CIRICI, A. (1971): Barcelona pam a pam. Editorial Teide. Barcelona.
- DDAA. (1982): Gran geografia comarcal de Catalunya. Introducció. Barcelona, Baix Llobregat. Enciclopèdia Catalana . Barcelona.
- DDAA. (1992): La ciutat consolidada (segles XIV-XV). Història de Barcelona. Vol III. Barcelona.
- DDAA. (2001): Informe preliminar de la intervenció arqueològica als carrers de Francesc Cambó i Pou de la Figuera dins el projecte de RSU (Recollida de sòlids urbans). Barcelona
- DDAA. (2002): El convent de Santa Caterina de Barcelona. L'aportació de l'arqueologia. II Congrés d'Arqueologia Medieval i moderna a Catalunya. Vol.I. Sant Cugat del Vallès. ACRAM
- DE PALOL I SALELLAS,P. , PLADEVALL I FONT, A. I altres. (1999). Catalunya Romànica,Del Romà al Romànic. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- DURAN I SANPERE, A. (1972): Barcelona i la seva història. Vol I. Barcelona.
- ESPINÀS,J.M^a. (1978). Alguns carrers antics de Barcelona. Col. A. Duràn i Santpere. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.
- FABRE, J., HUERTAS, J. (1977): Tots els barris de Barcelona. l'Eixample i la Barcelona Vella. Volum V. Edicions 62. Barcelona.
- FÀBREGAS i ESPADALER, Marta (1998): Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència al Convent de Sant Agustí (Barcelona). Novembre - Desembre de 1998. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- FÀBREGAS i ESPADALER, Marta (2002): Memòria tècnica del sondeig arqueològic realitzat al nord del solar de Fonollar, 13 (Barcelona). Octubre del 1999. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

- FLORENSA i PUCHOL, Francesc X. (2002): Memòria del seguiment arqueològic al: "Carrer d'en Boquer, 5". (Barri de la Ribera, Barcelona). Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- GARCIA i ESPUCHE, A., GUÀRDIA i BASSOLS, M. (1986): Espai i Societat a la Barcelona pre-industrial. Edicions de la Magrana. Barcelona.
- GARCIA PETIT, LI., MIRET i MESTRE, J., MIRÓ i ALAIX, M.T., RIBÉ i MONGE, G. (2002): Diccionari d'arqueologia. Ed. Termcat. Barcelona.
- GRANADOS, J. O., coord. (1989): Sondeig arqueològic a l'avinguda Cambó (Barcelona). 1984-1985. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- GRANADOS, Oriol (1991): "Estructura urbana de la ciutat romana". A: Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 139-201.
- GRANADOS, J. O., coordinador (1993): Antic convent i caserna de Sant Agustí. Estudi històric-arqueològic. Març – Maig 1993. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- HARRIS, E.C.(1991): Principios de estratigrafía arqueológica. Editorial crítica. Barcelona.
- HERNÁNDEZ I CARDONA, F.X. (1992). Barcelona, Historia d'una ciutat. Ed.Llires de l'Index, S.L.Barcelona.
- HUERTAS, J. (1998): Intervenció al Mercat de Santa Caterina.
- HUERTAS ARROYO, Josefa; i MORER DE LLORENS, Jordi (1999): Memòria de la intervenció arqueològica al mercat de Santa Caterina (Barcelona, Barcelonès). Desembre 1997 / Març 1998. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- MARTÍN i MENÉNDEZ, Albert [1997 o posterior]: Memòria del seguiment arqueològic realitzat al solar del carrer del Comerç, 7 de Barcelona. Abril i Maig de 1997. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.

- MIRÓ i ALAIX, Carme (2005): “Balanç anual de l’activitat arqueològica a la ciutat (setembre 2003 - desembre 2004)”. Quaderns d’arqueologia i història de la ciutat de Barcelona, Museu d’Història de la Ciutat, Barcelona, època II, any 2005, núm. 01: pàg. 133-149.
- MIRÓ, M; OLIVER, A. (1985): Intervenció a l’Avinguda de Francesc Cambó.
- PIERA i SANCERNI, Joan [1998 o posterior]: Memòria tècnica de la intervenció arqueològica al Carrer Fonollar, 13 (Barcelona), Codi 81/98. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- PORTABELLA, J. (1997). Diccionari nomenclàtor de les vies públiques de Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona.
- SALES, J. (2000): Intervenció arqueològica al C/ Sant Pere Mitjà, 2, C/ Verdguer, 1, C/ Callís, 2b (Barcelona)
- SIMÓ, S. (2001): Intervenció arqueològica al C/ Sant Pere Mitjà, 54-56, (Barcelona).
- SIMON VILARDAGA, Sara (2005): “Una adoberia del segle XIX al carrer Tiradors”. Quaderns d’arqueologia i història de la ciutat de Barcelona, Museu d’Història de la Ciutat, Barcelona, època II, any 2005, núm. 01: pàg. 126-131.

▪ **ANNEXES**

REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 100
Sector: carrers d'en Boquer, 14 / Montcada, 2-2B / Placeta d'en Marcús, 4-8 / Corders, 12-18,		Fase:
		Cronologia: s. XX-XXI.
DEFINICIO :	Nivell d'ús	
DESCRIPCIO :	Paviment del carrer format per rajoles de pedra de 40X50 cm i la capa de preparació de formigó per sota d'aquest amb una potència de 30 cm. Aquest paviment cobreix els tres carrers.	
MATERIAL DIRECTOR :		
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a	Equivalent a
	Rebleix a	Es reblert per
	Cobreix a 101	Es cobert per
	Talla a	Tallat per
	Es recolza a	Se li recolza
	S'entrega a	Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 101
Sector: carrers d'en Boquer, 14 / Montcada, 2-2B / Placeta d'en Marcús, 4-8 / Corders, 12-18,		Fase:
		Cronologia: s. XX-XXI.
DEFINICIO :	Nivell d'aportació	
DESCRIPCIO :	Rebliment compost per sauló barrejat amb sediment de color marró clar i textura molt solta amb presència de material constructiu contemporani. Presenta una potència màxima de 70 cm.	
MATERIAL DIRECTOR :		
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a	Equivalent a
	Rebleix a	Es reblert per
	Cobreix a	Es cobert per 100
	Talla a	Tallat per
	Es recolza a	Se li recolza
	S'entrega a	Se li entrega

DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA.

Foto. 1. Carrers Montcada i d'en Boquer.

Foto. 2 i 3. Placeta d'en Marcús.

Foto. 4. Carrer Corders.

Foto. 5. Treballs al carrer Corders.

Foto. 6. Trencament del paviment (U.E. 100).

Foto. 7. Trencament del paviment (U.E. 100).

Foto. 8. Antics serveis.

Foto. 9. Antics serveis.

Foto. 10. U.E. 101.

Foto. 11. Carrer d'en Boquer.

Mercat de Sta. Caterina

C. dels Calders

C. dels Assaonadors

Plta. d'en Marcus

Carrer de la Princesa

Plaça de Jaume Sabartés

Carrer dels Corders

Carrer de Montcada

MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT
AJUNTAMENT DE BARCELONA

EXCAVACIÓ: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA ALS CARRERS DE BOQUER, 14/ MONTCADA, 2-2B/ PL. D'EN MARCUS, 4-8/ CORDERS, 12-18, AL DISTRICTE DE CIUTAT VELLA. (BARCELONA, BARCELONÈS)

Codi MHCB: 167/04

ARQUEÒLEG DIRECTOR:
Laura Arias del Real

ESCALA NÚMÈRICA I GRÀFICA:
1:1000
Original DIN-A4

TÍTOL:
SITUACIÓ RASA

DATA:
JULIOL 2004

FOLI:
02